

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΗ' (ΕΣΑΜΗΝΟ Α')

Σάββατο Ἀθήνα, 13 Μάρτη 1921

ΑΡΙΘ. 727 (ΦΥΛ. ΙΙ)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΠΑΡΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ: Πολεμικές εικόνες : Πατέρας.

ΨΥΧΑΡΗΣ: «Τὰ δύο τριαντάφυλλα τοῦ Χάρου» (συνέχεια).

ΑΘ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ: Στροφές.

Ο ΝΟΥΜΑΣ: Φαινόμενα καὶ πράγματα.

Α. ΠΑΛΛΗΣ: Μπρουσός (συνέχεια).

ΑΓΓΕΛΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΟΣ: Ἔρμω τὸ σπιτάκι, Ἀνατολίτικο.

ΠΙΚΡΑΓΚΑΘΗΣ: Ἡ «Συνταγματικὴ Καθαρεύουσα». **ΚΛΕΒΡ. ΠΑΛΛΗΜΟΥ:** Φεμινισμός καὶ Ἐκπαίδευση. **ΝΙΚΟΣ ΒΕΡΓΩΤΗΣ:** Ἡ συναυλία νέων ἔργων τοῦ Δ. Λαυράγκα.

ΑΠΟ ΒΑΘΜΑΔΑ ΣΕ ΒΑΘΜΑΔΑ: Ἡ «Νεοελληνικὴ φιλολογία. — Ζένη φιλολογία. — Κοινὴ Γνώμη. — Βαρβαροπάζαρο. — Ἑλληνικὰ Περιοδικὰ. — Ἐνα Περιοδικὰ. — Χωρὶς γραμματόσημο. — Φοιτητ. Συντροφιά. — Στὸς λογογράφους μας.

ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΑΤΕΡΑΣ

Τοῦχε γράφει πὼς δὲν μποροῦσε. Τονὲ σακατέθε ἢ θέρη. Τὸ μικρόβιο ποῦχαμε πάρει ἀπὸ τὰ ἔλη τῆς Μπούτικος, ξεθύμαινε τώρα καὶ μὴ λάβα πυρωμένη, θερμὴ, καταλοῦσε, σύντριβε τὸν ἀδυνατιομένο ἀπὸνα χρόνο ἐπιστρατεία στρατό.

Βρισκόμαστε στὸ Καγιαλί, μπροστὰ στὸ Δέλιτα τοῦ Στρουμώνα. Ἡ ἐπίθεση εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὴ Δοϊράνη καὶ μεῖς περιμέναμε, ἀμυντικοί. Τὸ μικρόβιο τῆς θέρης ἀπλώνονταν ἄνω, κ' ἡ θανάσιμη ἀρρώστεια, ἡ κίτρινη, προχωροῦσε. Ἀμυντικοὶ εμεῖς, ἐπιθετικὴ ἐκείνη! Καὶ σ' ἔλα τὸ Σώματα, σ' ἔδλους τοὺς μηχανισμούς. Στὰ χαρακώματα κάτω, ψηλά στὰ Πυροβολεῖα. Τὸ Μηχανικό, τὸ Πεζικό, τὸ Πυροβολικό μὲ πυρετούς. Κίτρινες φρυογνωμίες, ἀδυνατιομένα κορμιά, στρατιῶτες θερμομασμένοι. Τὴ νύχτα ἔκοβα τὸ Μηχανικό σὸν κάμπο μὲ τρεμάμενα χέρια. Τὴν ἀγῆ προχωροῦσε τὸ Πεζικό μὲ σακατεμένη δρμή. Κι ὁ ἥλιος κανερός, ἄγριος, πυρωμένος, δυνάμωνε τὴν ἀρρώστεια κ' οἱ ζωογόνες ἀχτίδες του δὲ σήγανε τὸ κακό!

Στὸ ἀμπρὶ τὸ δικό μας, ἡ κίτρινη ἀρρώστεια, ἔπαιξε τ' ἀσκημότερο παιγνίδι. Πότε τὸ σύντροφό μου καὶ πότε μένα. Κ' ἡ τροφὴ ἄδλια, μολεμένη κι ὄχι γι' ἀρρωστημένα κορμιά. Κρέατα σάπια, κατεψυγμένα, θρωμερά, καὶ τὸ θράδι ῥόδη, νεροῦλη καὶ γεμάτη χαλίγια. Ἄ! ἡ τελευταία! Φρίκη καὶ νὰ τὴ δοκιμάξεις ἀκόμη. Ἄπ' τὰ σακκιά τῶν μουλαριῶν τὴν πατρῶνα καὶ τὴ ρήγγανε στὸ καζάνι γιὰ Συσσίτιο. Μ' ἔλη τὴ θέρη τρώγαμε κι ἀπ' τὰ δύο. Κατὶνα δίπλα δὲν εἶχε. Βρισκόμαστε ἀγνάνια στὸ Ροῦπελ καὶ σιγὰ προχωροῦσαν κάτω τὰ Πεζικά. Θὰ κρινόταν τὸ Βαλκανικὸ μέτωπο κείνες τὲς μέρες.

Ἔτσι, ἀρρωστοὶ, σακατεμένοι, ἄλλιοι, πότε ἀνεθαίναμε στὸ Ἐπιτελεῖο νὰ γράφουμε τὴ Διαταγὴ καὶ νὰ διώξουμε τὰ ἔργαφα, καὶ πότε μὲς στὸ ἀμπρὶ μας, — σὸν ὀρθάνοιχο τάφο μας καλύτερα, — βογγούσαμε ἀπ' τὴ θέρη κι ἀδειάζαμε στὰ ξεραμένα λαρόγγια μας δλόκληρα παγούρια νερό.

— Θὰ πεθάνουμε, μούλεγε πολλὲς φορὲς σὴν ἔξαρτὴ του ὁ φίλος μου. Καίγονται, σένω, μουρηούριζε. Νερό! Νερό....

Κ' ἐγὼ ἀπὸ ἐλασθὰ μὲ τὴν ἀρρωστημένη φαντα-

σία μου χίλιες εἰκόνες τρομαχτικὲς καὶ χίλια δράματα μοῦ βασανίζανε τὸ λογισμό.

— Θὰ γράφω τοῦ πατέρα νάρθει, μούπε κάποιο θράδι μαριασμένο στὰ γύρω. Θὰ γ τοῦ γράφω. Δὲν μπορῶ πιά!

Καὶ σηκώθηκε λίγο στὸ χωματένιο σκληρὸ κρεβάτι του. Τὸ Βαρὸ βογγοῦσε δίπλα. Ὁ Σελιμᾶς ἐρηχνε. Κ' οἱ θρόνοι τῶν κανονιῶν τρυπούσαν τ' αὐτιά μας, πὸν βουτίζανε ἀπ' τὸ κινίνο.

Τὸ γράμμα λιγόλογο καὶ γεμάτο τρυφερότητα. Μοῦ τὸ διάβασε κλαίγοντας. Καὶ μούπε:

— Θὰ μὲ προφτάσει ἄραγε! Θὰ σὲ θρεῖ τουλάχιστο ἐσένα στὴ ζωὴ, καμμένε μου φίλε;

Τονὲ παρηγόρησα:

— Κουράγιο, Παναγιώτη! Τάροηδες κιάλας τ' ἄρματα; Κουράγιο νὰ πάρουμε τὸ Ροῦπελ!

Μ' ἀπάντησε μ' ἕνα σβουμένο χαμόγελο, εἰρωνικό. Τῆνωθε καὶ τῆνωθα πὼς ἂν κρατοῦσε τὸ κακό, θὰ μᾶς ἔστειλε σίγουρα. Λίγο τὸ ψωμί μας. Τὰ γόνατα τρέμανε, τὰ μάτια θαμπώνανε, ἡ δρασση ἔσβυνε λίγο - λίγο. Θέρη κακιά, μολεμένη, μᾶς ἔτραγε τὸ κορμί. Κακοήθης ἐλονοσία, λέγανε οἱ γιατροί. Καὶ τὸ δρεινὰ χειρουργεῖα γεμίζανε, ὄχι ἀπὸ τραυματίες, ἀλλ' ἀπὸ θερμομασμένους στρατιῶτες, πὸν ἄλλοι δὲν ξαναβλέπανε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, κι ἄλλοι μένανε σακατεμένοι σ' ἔλη τους τὴ ζωὴ. Ἡ θέρη σάλευε τὸ μυαλό, καὶ τὸ κόκκινο γέλιο, τὸ σπαραχτικὸ γέλιο τοῦ τρελλοῦ, χάραζε στὰ ξεραμένα σὰ φλοῦδα δέντρον, χελία!

Στὲς πρώτες μέρες τοῦ Σεπτέμβρη πήραμε τηλεγράφημα ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη. «Θάρθει ὁ Στρατηγός», διαδόθηκε στὴ Μοῖρα. «Θάρθει ὁ Πατέρας», εἶπαμε κ' οἱ δύο μας. Καὶ νιώσαμε μίαν ἀνακούφιση στὴν τρυαντισμένη ψυχὴ μας καὶ μὴ ἐλπίδα χάραζε σὶ ἀρρωστιάρικα πρόσωπά μας.

Ὁ πατέρας τοῦ συντρόφου μου εἶτανε ὑποστράτηγος. Ὅχι σὲ πολεμικὸ σχηματισμὸ, μὰ πέρα στὴν Παλιὰ Ἑλλάδα. Ἐγὼ τὸν εἶχα μόνο ἀκουστά. Τονὲ γνώρισα ἄνω καλὰ ἐδῶ πάνω ἀπ' τὰ γράμματα ποῦστελενε στὸ παιδί του, τὸ σύντροφό μου, — γράμματα γεμάτα στοργὴ καὶ τρυφερότητα καὶ μὲ συμβουλὲς πατρικὲς νὰ προσέχει τὴ ζωὴ του, κα μὴν ἐπιβταται

οὐ κίνητο, νὰ τοὺς λυπηθεῖ, ὁ μοναχογιὸς ! Σιγὰ - σιγὰ γνωριστήκαμε πλατύτερα, καὶ στὰ γράμματά του ἔγραφε καὶ γιὰ μένα, καὶ ὅτι ἔστειλεν κάθε τόσο, ἔστειλεν καὶ γιὰ τοὺς δυό. Ἡ ἐλπίδα λοιπὸν ποὺ χάραξε καὶ στὸ δικό μου πρόσωπο, δὲν εἶτανε ἀπατηλή. Ὁ ἀντάμωνα κάποιονε ποὺ τὸν ἤξαιρα καὶ ποὺ θὰ νοιαζότανε καὶ γιὰ μένα. Ἐτιμῶνε βέβαιος.

Τῆ μέρα ποὺ ἀνέβηκε στὸ Καγιαλί ὁ Στρατηγός, εἴμαστε καὶ οἱ δυὸ ἄρρωστοὶ στὸ κρεβάτι· ὁ πυρετὸς μᾶς ἔλυωνε. Δὲν εἶχαμε φωναίσιση τί γίνεται καὶ ποῦ θροικόμεσθε. Ὁνειρα τρομαχτικά, σὰ μαύρα πουλιά, τραβοῦσανε μὲ τὰ σουβλιερά τους νύχια τῆ σαλεμένη φαντασία. Κακὸς θραυγὰς ἔσφιγγε τὰ στήθεα μας.

Μόλις ἀνέβηκε ἀπάνω, ξεπέζεψε, καὶ μᾶς ζήτησε. Ὁ Ταγματάρχης, ὁ Διοικητὴς μας ὁ ἴδιος, τὸν ἔφερε στὸ σκατεινὸ καὶ σιενάχωρο ἀμπρὶ.

— Καὶ τᾶχετε τὰ παιδιά σὲ τέτοια χάλια ; εἶτανε ἡ πρώτη του λέξη. Ἐνεση κινίνης δὲν κάνετε ; Καὶ σὺς δικιολογίεις τοῦ Ταγματάρχη ἀπάντησε μὲ κάτι θεϊκώτερο ; Μοῦσκεψε πεισιτέτες καὶ τὶς ἔβαλε στὰ μέτωπά μας, ποὺ καίγανε σὰν πυρωμένες χάλκινες πλάκες.

Σὲ λίγο ἀνοίξαμε τὰ φλογισμένα ματόφυλλα. Καὶ τὰ μάτια μας ἀντικρούσανε τῆ γλυκειά του μορφή :

— Ὁ Πατέρας, εἶπαμε καὶ οἱ δυὸ μὲ μιὰ φωνή.

— Παιδιά μου, Τάκη μου, πρόφτασε καὶ εἶπε. Καὶ ρήχηκε μὲ δάκρυα στὴν ἀγκαλιά μας ὁ Στρατηγός, καὶ μᾶς χᾶιδενε ὁ πονεϊκὸς πατέρας, ποὺ ἔξεχνουσε κάθε τί κείνη τῆ στιγμή, κάθε ἀγριάδα ποὺ τοῦδινε τᾶχαρο ἐπάγγελμά του.

Τὸνέ κοιτάξα καλὰ - καλὰ καὶ γιὰ πρώτη φορὰ. Ὁ Στρατηγός δὲν εἶχε τίποτε στὴ μορφὴ του ποὺ νὰ μοῦ θυμίζει τὸν πειθαρχικὸ στρατιώτη, τὸν αὐστηρὸ, τὸν ἀλύγιστο. Ἡρεμὸς, γλυκὸς, συμπαθητικὸς, καὶ ὠχρὸς ἀπ' τῆ συγκίνηση, ἔμοιαζε μὲ κάτι παλιὸς Βυζαντινὸς ἀγιογραφίης. Ἴσως ὁ αὐτὸ νὰ συντελοῦσε καὶ ἡ στολή του. Φοροῦσε πολιτικὰ μαύρα ρούχα, μὲ μακρὸ πανταλόνι. Μόνο ποὺ εἶχε σπιρουνία. Τὸ κορμί του, μ' ὄλα τὰ χρόνια, εἶχε κρατήσει τῆ στρατιωτικὴ παράδοση, στὸ ἴσιο καὶ ἀλύγιστο νεανικὸ του ἀνάστημα. Καὶ τὰ μάτια του, νεανικά, ξάστερα, καταγάλανα. Τὰ μαλλιά του ὅμως ἄσπρα, χιονισμένα, καὶ τὸ πρόσωπό του γεμάτο ζάρες, ρυτιδωμένο.

Ὅπως εἶτανε φρονικό, ὁ Διοικητὴς μας ισακίστηκε νὰ περιποιηθεῖ τὸν Ἀνώτερό του. Σὲ κάθε του κίνηση ἔβλεπε κανένας τὴν ταπεινωσύνη ποὺ ἔχει τὸ στρατιωτικὸ ἐπάγγελμα. Τὰ «διατάξαιτε» καὶ «ὦ, τι θέλετε», πέφτανε βροχή. Ὁ σκλάβος ἔνωθε τὸν ἀφέντη του, — καὶ ἐγὼ λυπόμωνα γιὰ τὸ κουρέλιασμα τ' ἀνθρώπινου ἐγωισμοῦ.

Ὁ Στρατηγός ὅμως δὲν ἤθελε τίποτε. Ὅποτε τραπέζι, ὅποτε σκηρὴ ξεχωριστή, ὅποτε στρατιώτες σὺς διαταγές του. Δὲς καὶ εἶχε ξεχάσει ποὺς εἶτανε. Τὸ ἄγριο θεοῖο γινότανε ἤρεμο πρόβατο καὶ μόνο μιὰ χορδὴ σάλευε μέσα του. Τὸ παιδί του ! Καὶ ζήτησε γιὰτὸ νὰ μᾶς κάνει ἔνεση κινίνης ποῦχε φέρει μαζί του.

Μὲ τὴν ἔνεση ἀνοίξαμε κάπως τὰ μάτια μας. Νιώσαμε ποῦ θροικόμεσθε, γιὰτὶ τὰ κανόνια βογγοῦσαν, ποῖα Μοῖρα φτεροτύγες γύρω μας. Ὁ κάμπας ἔβραζε κάτω ἀπ' τὶς ἐσχηχτινές. Ἡ Τζουμαγιά καίγεται ἀπ' τὰ ὀδοδοῦλα. Τὸ Βαθὸ ἔστειλε τὸ πανόμοιο

σάλπισμά του, καὶ ἡ Μίρολα τ' ἀπαντοῦσε μὲ ὀδίδες, ποὺ σκάσανε στὰ φαρᾶγγια γύρω, κοντὰ στὸ Ἐπιτελεῖο, καὶ ἔξω στὰ πλάγια τοῦ λόφου.

Ὁ Στρατηγός, μ' ὄλο τὸ πολεμικὸ μεθῆσι ποὺ ἔβλεπε κανεὶς στὰ μάτια του κάποτε, δὲν ἄφρασε κείνο τὰπομεσήμερο τὸ ἀμπρὶ μας. Καθισμένος στὸ ζωματένιο κληρὸ κρεβάτι μου, μᾶς δηγιότανε χίλια τόσα τῆς ἡσυχῆς πολιτισμένης ζωῆς, καὶ ξεπλάυνε τὸ νοῦ μας καὶ τὸν ἄραξε ὁ ἀπάνεμα λιμάνια καὶ ὁ ἀνθισμένα λιβάδια, ποὺ λουλουδίζανε τὰ ὁμορφότερα τῆς εἰρήνης λουλουδία.

— Ναι, παιδιά μου, θάχουμε εἰρήνη γλήγορα. Οἱ Γερμανοί, ὅσο καὶ ἂν εἶναι καλοὶ στρατιώτες, θὰ ἐποκύνουνε στὴν οἰκονομικὴ ἐξάντληση. Τὸ δικό σας τὸ Μέτωπο, σὰ μικρότερο, θὰ ἡσυχάσει πιὸ γρήγορα. Ἡ ραγδαία πρόελαση στὴ Δοϊράνη δὲ θάφῃσει νᾶνοιχει τὸν φέμει στὸ Σιρμώνα. Θὰ σπάσει τὸ Μέτωπο ἀπὸ κεῖ.

Καὶ μᾶς ἔλεγε, μὲ τῆ γλυκειά του μιλιὰ, ὁ Στρατηγός καὶ ὁ Πατέρας, τόσα πράγματα, ποὺ δὲν τᾶχαμε σκεφτεῖ ποτὲ, καὶ ποὺ τώρα ἐμεῖς οἱ διρασμένοι τὰ ρουφούσαμε σὰ νεράκι γάργαρο.

Σὰ θράδιασε, δὲν τὸ δέχτηκα μὲ κανένα τρόπο νὰ κοιμηθεῖ στὴ σκηνή ποὺ τοῦ εἶχαν εἰτοιμάσει. Ζήτησε δυὸ σαπίδες, τὶς τοποθέτησε στ' ἄνοιγμα τῶν ζωματένιων κρεβατιῶν μας, καὶ κοιμήθηκα ἀνάμεσὸ μας, στὸ σιενάχωρο ἀμπρὶ. Τῆ νύχια, πολλὲς φορὲς τὸν εἶδα νὰ ξεπετιέται, νὰ βάζει τὸ χέρι του πάνω στὰ μέτωπά μας, νὰ μᾶς σκεπάζει μετὰ, καὶ νὰ γλαρώνει τὰ μάτια του μὲ τὴν εὐτυχία στὸ πρόσωπό του ἐπάνω !

Τρεῖς μέρες ὀλόκληρες δὲν ἔλειψε στιγμή ἀπὸ κοντὰ μας. Ἐπινε τὸ τοῖς μαζί μας, ἔπρωγε τὸν ἀστακὸ καὶ τὶς κονοέρες ποὺ μᾶς εἶχε φέρει, καὶ κοιμότανε στὸ ἀμπρὶ τὸ στενάχωρο. Οἱ ἀξιωματικοὶ στὸ Ἐπιτελεῖο ἐννίζανε τὰ μοῦτρα τους. Ἴσως νὰ λέγανε πὺς εἶτανε ἐξετελειωμὸς τοῦ βαθμοῦ. Ὁ Στρατηγός ὅμως δὲ λογάριζε τίποτε. Μιλοῦσε θαθειά του ὁ Πατέρας. Καὶ γαιρότανε γιὰ τὶς ἀλλεπάλληλες νίκες τοῦ Στρατοῦ μας, ὅχι σὰν Ἕλληνας Στρατηγός, μὰ σὰν πατέρας ποὺ ἴσθλεπε τὸ παιδί του λυτρωμένο πιά ἀπ' τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου.

Σὲ μιὰ νύχια γλυκειά τοῦ Σεπτέβρη, νύχια γεμάτη στοργή καὶ ἀγάπη, ἄργα καὶ κοντὰ σὺς 11 ἡ ὥρα, ἤσθε καὶ ἡ χαρούμενη εἴδηση. Κοιμώμασθε καὶ οἱ τρεῖς στὸ ἀμπρὶ μας, διὰν ἀκούσσημε τὸ ἐγγερίριο σάλπισμα, ποὺ κανένας δὲν τὸ πρόσεμενε.

«Οἱ Βούλγαροι, ισακισμένοι ἀπ' τὸ Ἀπτικὸ μέτωπο, ζητήσανε ἀνακωχή, καὶ τὸ Ἑλληνικὸ Στρατηγεῖο διέταξε τὴν παύση τῶν ἐχθροπραξιῶν».

Ἀλημονήτη νύχια ! Ὁ πυρετὸς τῆς χαρᾶς εἶτανε τόσο μεγάλος, ἀληθινός, ζωοδόνη, καὶ ἔσθωνε τῆ θύρη ποὺ μᾶς ἔκαιγε ἀκόμα. Συνήσκαμε ντυθήκαμε, πεταχτήκαμε ἔξω, καὶ ἐναῖθηκαμε μαζί μὲ τοὺς ἄλλους. Ἀνεβήκαμε ὄλοι στὸ Παρατηρητήριο. Καὶ θεωροῦσαμε κάτω τὸν κάμπο τῶν Σερρών νὰ παίρνει ζωή, ν' ἀνάθωνε φρονιάκια, νὰ κελαιθοῦνε τὰ νυχτερινὰ ἔντομα τόσο μελωδικά.

— Εἰρήνη, παιδιά μου, Εἰρήνη, ἀπαντοῦσε σιὸς πυροβολητὲς μας ὁ Στρατηγός. Καὶ χροματίζε τῆ λέξη μὲ τόση γλύκα, σὰ νᾶθελε νὰ δώσει μ' αὐτὴνε τὸ λυτρωμὸ ποὺ αἰσιάνθηκε ἡ πατρικὴ του ψυχὴ !

Μέτωπο τοῦ Σιρμώνα—Καγιαλί
Σέβρης τοῦ 1918.

ΠΑΝΟΣ Α. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ